

Indústries Bellaubí, una fàbrica escola

Anna Bellaubí Sànchez

Fotos: Arxiu família Bellaubí

Treball de recerca 2n Batxillerat

Tutora: Marisa Cábez

Departament d'Administració i

Comerç

Curs 2011-2012

IES la Sénia

Introducció

Vaig decidir emprendre aquest treball perquè de molt petita vaig conèixer els darrers anys d'una de les empreses amb més antiguitat i empenta de la Sénia: Indústries Bellaubí. Aquesta fàbrica de mobles va estar gestionada per la meua família fins a la seua desaparició. La meua pretensió és donar una visió històrica i detallada de la seua activitat i la seua influència dins la indústria de la Sénia des dels seus inicis.

Òbviament, les ganes de poder retrobar-me amb el passat industrial de la meua família van sorgir gràcies a les històries transmises pel meu pare, tiets i altres familiars. Això sí, sempre m'han explicat les coses des d'un punt de vista molt objectiu, ja que han sigut conscients que la indústria habitualment té tendència a oscil·lar entre dos cicles: el d'esplendor i el de decaiguda. Indústries Bellaubí no va ser una excepció i al llarg de la seua història va passar per aquestes fases.

De tota manera, em sento orgullosa d'allò que els meus familiars van dur a terme amb uns mitjans que en els seus inicis van ser precaris. Malgrat això, van aconseguir fer créixer la seua indústria i, de retruc, el seu poble de manera gradual i d'acord amb la societat del moment. Fou amb el pas dels anys que l'empresa va anar creixent i es va convertir en pionera del sector del moble i, d'aquesta forma, en referent dins de la indústria senienca.

"La indústria habitualment té tendència a oscil·lar entre dos cicles: el d'esplendor i el de decaiguda. Indústries Bellaubí no va ser una excepció i al llarg de la seua història va passar per aquestes fases."

A mesura que m'anava fent gran i el batxillerat no em quedava tan lluny, vaig anar tenint clar que el meu treball havia d'anar dedicat a la voluntat i l'esforç realitzat per la meua família. D'aquesta manera, aquest treball és una mena d'homenatge a tots aquells que van fer possible Indústries Bellaubí. En especial al meu avi, José Bellaubí Roé, que, tot i no haver-lo pogut conèixer, sempre ha estat present en la meua vida quotidiana i familiar gràcies al meu pare.

L'objectiu principal del treball és demostrar com, gràcies a Indústries Bellaubí, la Sénia va créixer de manera gradual. A mesura que la fàbrica es va anar desenvolupant la població senienca va abandonar l'agricultura i la ramaderia, que durant molt de temps van ser les activitats principals de la comarca del Montsià. També volia centrar-me en el paper de la dona dins la fàbrica: les activitats que feien i si hi havia diferències de sexe en temes com ara el sou.

"Aquest treball és una mena d'homenatge a tots aquells que van fer possible Indústries Bellaubí."

La Sénia de principis del segle xx

Per a situar-nos en la història d'Indústries Bellaubí ens hem de remuntar al meu besavi, José Bellaubí Sanz, i a la Sénia d'aquella època.

La família Bellaubí era una família de treballadors natural de la Sénia que majoritàriament es guanyava la vida amb l'agricultura i l'artesania, com la majoria de la població senienca.

La Sénia de començaments del segle xx era un poble que vivia principalment de l'agricultura i, especialment, de l'agricultura de secà. Com a dada, a la primera meitat del segle xx el terme de la Sénia disposava de 2.361 hectàrees de conreu de secà, que l'any 1963 s'havien convertit en 2.791. Aquestes parcel·les eren majoritàriament privades i representaven el 90% de la superfície conreada. A poc a poc, també es va anar ampliant l'agricultura de regadiu, que va anar estenent-se per la vora del riu. A principis de segle hi havia 115 hectàrees de regadiu. L'any 1960 aquesta xifra es va ampliar fins a poc més de 200 hectàrees, un increment bastant acusat per a un poble que al mateix temps s'anava expandint cap a l'activitat industrial.

Una altra activitat que es portava a terme a la Sénia era la ramaderia. Durant el segle xix va estar molt present al nostre poble, però a principi de segle va anar perdent importància per donar pas a l'agricultura i a la indústria. Ja en els darrers anys del segle xx, torna a agafar importància gràcies a la instal·lació de granges de porcs, pollastres i conills.

A mesura que anava avançant el segle xx, es va anar abandonant l'agricultura per donar lloc a la indústria. En el desenvolupament del procés d'industrialització a la Sénia van influir-hi tres factors: l'aprofitament dels recursos hidràulics del riu Sénia per a poder fer funcionar les màquines, l'abundància i proximitat de fusta dels Ports i la necessitat de trobar noves vies de desenvolupament alternatives a un model econòmic de base agrícola que era insuficient per afrontar els nous temps.

Per últim, el comerç, a principis del segle xx, no estava molt desenvolupat al poble. "Ara no ho recordo massa bé, però hi havia una peixateria a la plaça, on ara hi ha un bar, abans hi havia dos tendes, on venien fesols i... coses. Encara ho recordo, Ca Alfredo i Ca Genaro [...] de *panaderies*, la del Mauro i la de Saixes", explica la senyora Asunción Bel.

La Sénia no tenia una gran quantitat d'establiments on comprar comestibles, però hi havia prou per a sobreviure, ja que la majoria de persones tenien un hort o animals i no calia anar a comprar tan sovint. La majoria d'habitants dels poblets de la Tinença de Benifassà baixaven a la Sénia a comprar aliments. Sempre baixaven en matxo i per això només venien de tant en tant.

Pel que fa la salut, quan algú es posava malalt, cridaven

el metge i aquest anava a casa. "Venia un metge a casa que vivia al carrer de Sant Miquel. Hi havia dos metges, Don Hilario i Ballester" explica la senyora Asunción Bel. En conclusió, fins que no va arribar el moment de màxima esplendor de la indústria del moble, cap allà als anys seixanta, el poble de la Sénia era un poble majoritàriament agrícola i ramader. El sector que menys força tenia aleshores era el terciari, ja que els habitants del poble solien disposar d'alguns aliments propis que conreaven en horts on, a més a més, solien tenir animals que també els abastien de productes.

Formació de José Bellaubí Sanz

José Bellaubí Sanz, el meu besavi, va néixer a la Sénia el 7 d'octubre de 1901 al carrer de Sant Miquel, número 57. L'any 1914 va entrar com a aprenent a la fusteria d'Àngel Santamaria Verge, situada a l'actual carrer Primer de Maig. A la planta baixa estava la fusteria i al pis de dalt hi vivia el fuster amb la seua dona i dues filles. La fusteria es dedicava majoritàriament a l'ebenisteria i feien mobles per al mercat local. A més, disposaven d'una patent al poble per a fer taüts. Quan el fuster va morir l'any 1926, va ser el meu besavi qui va fer-se càrrec de la fusteria continuant així amb les seues tasques habituals i, especialment, amb la construcció i reparació de maquinària per als molins hidràulics, tant molins fariners com papereres, les peces dels quals eren majoritàriament de fusta. L'any 1929, ja casat amb Vicenta Roé Martorell, van decidir donar una gran empenta al negoci. Van anar a Barcelona a visitar l'Exposició Internacional, un esdeveniment molt important i multitudinari de l'època. Allí van aconseguir una màquina planejadora amb una serra circular. Més tard, el fuster va afegir-hi manualment una foradadora que va alleugerir i facilitar molt la feina.

A la primera meitat dels anys trenta, la demanda va anar augmentant i la fusteria del mestre Santamaria es va quedar petita. Això va fer que la família Bellaubí comprés un pati al mateix carrer Primer de Maig que feia cantonada amb l'actual carrer Reis Catòlics. L'empresa va passar a anomenar-se JOBESA. Allí va continuar amb les tasques artesanals apreses anys anteriors, tot afegint la fabricació de mobles a petita escala al negoci dels taüts i a la reparació de maquinària industrial. La fabricació de taüts era molt dura ja que s'havien de fer de forma immediata i obligava als meus besavis a passar moltes hores en vela. El meu besavi s'encarregava de fer els taüts a mida amb fusta de pi mentre que la seua dona els folrava amb vellut per dintre i decorava amb retalls de fusta l'exterior.

Un dels treballs més importants que van fer en aquells temps va ser una habitació sencera per als nuvis José Cid Tolosà i Josefina Jaques Cabanes, amb fusta d'olivera i cirerer, l'any 1934.

En començar la Guerra Civil Espanyola el meu besavi

era president del Centre Obrer, és a dir, pertanyia al bàndol republicà. Un dia, la Guàrdia Civil el va detenir i el van acusar d'anar en contra del règim franquista. Va ser empresonat durant tres mesos a la presó de Tarragona. Estava destinat a ser afusellat, però un amic de la família Bellaubí, que era del cos de la Guàrdia Civil, va aconseguir que el deixessin lliure. En aquella època el matrimoni Bellaubí-Roé ja tenia la situació professional consolidada i, a més a més, tres fills: José, el meu avi, que tenia aleshores 7 anys; Vicent, de 3 anys, i la més petita, Maria, d'1 any.

Les màquines de batre

En acabar la Guerra, José Bellaubí Sanz va continuar com a fuster. En aquells temps difícils de la postguerra, va continuar amb les feines tradicionals de la fusteria i amb el manteniment de les màquines de batre.

Cap al 1936 un grup de pagesos de la Sénia van constituir una societat per a comprar una màquina de batre mecànica de segona mà. Era molt vella i estava

majoritàriament feta de fusta, la van batejar com "la menudeta". Van pensar que la millor manera d'estalviar era fer soci el meu besavi i que d'aquesta forma es pogués encarregar del manteniment de la màquina. Aquesta va funcionar fins l'any 1938, quan un incendi provocat per dos dipòsits de combustible destinats al camp d'aviació la van fer desaparèixer.

L'any 1940 es va constituir una altra societat anomenada La Trilladora Mecànica. En aquest cas, José Bellaubí Sanz n'era soci, juntament amb l'empresa Sucesores de la Viuda de Martín Martorell i tres particulars seniençs: Ramón Palau Sales, Ramón Sabaté Todó i Joaquín Galià Aleixandrí. La societat va comprar una nova màquina de batre per dedicar-se principalment a batre els camps de blat. Al principi només treballaven dins del municipi de la Sénia però, a poc a poc, van començar a ser cridats d'altres llocs com ara la Tinença de Benifassà o alguns pobles de Castelló.

Les jornades laborals, segons afirma José Baila Roé –cosí germà del meu avi– eren llargues i treballaven una mitjana de quinze a setze hores diàries.

Al principi cobraven 6 pessetes l'hora mentre que un pagès convencional, per llaurar tot el dia i haver de mantenir un animal, en cobrava 60. Després van passar a cobrar al quilo.

Cada quilo el feien pagar a 30 cèntims

i el paquet de palla a 2,5 pessetes.

Quan acabava la temporada, que només durava dos mesos, i tornaven a la Sénia començava l'època de manteniment i reparació de la màquina. La necessitat de fer rendibles tots aquells diners invertits van portar la societat a llogar la màquina als propietaris de la fàbrica de paper. Així, si no estava parada, en treien un benefici. A la fàbrica de paper la utilitzaven per empaquetar la palla que es pujava del delta de l'Ebre i així ocupava menys lloc. La forta demanada va fer que José Bellaubí Sanz i Sucesores de la Viuda de Martín Martorell adquirissin una nova màquina de batre, amb la qual cosa es va ampliar la zona de treball fins a Lleida.

Família Bellaubí Roé. D'esquerra a dreta: José Bellaubí Sanz i José, als seus peus, i Vicenta Roé amb Vicent als braços.

Grup de treballadors de la màquina de batre. Baix a la dreta: José Bellaubí Sanz, la seua dona Vicenta, i la filla, Maria Bellaubí Roé.

El Sr. José Bellaubí Sanz juntament amb la seua dona, Vicenta Roé Martorell, davant la nau del carrer Saragossa.

"La forta demanada va fer que José Bellaubí Sanz i Sucadores de la Viuda de Martín Martorell adquirissin una nova màquina de batre, amb la qual cosa es va ampliar la zona de treball fins a Lleida."

Les campanyes de batre li resultaven molt pesades al meu besavi fins que, el 1955, la família va decidir dedicar-se exclusivament a la fabricació de mobles. Mentre compaginava les tasques de batre i la fusteria, van continuar a la fusteria del carrer Primer de Maig, però aquell local es va anar quedant petit. L'any 1950 decideix fer una nova nau a l'actual carrer Saragossa. La fusteria va continuar anomenant-se JOBESA.

L'activitat de les màquines de batre ocupava la major part del temps del meu besavi durant la dècada dels anys quaranta i la primera meitat dels cinquanta. Aleshores van adquirir algunes màquines noves, però tot i això, continuaven utilitzant les antigues màquines de la fusteria i continuava sent un treball majoritàriament artesanal. En aquella època hi treballaven uns 10 o 12 homes. Tot i que el procés de fabricació del moble es feia a la nova nau, s'anava a envernissar a l'antiga fusteria. Una vegada acabat el moble es ficava dalt d'un carro format per una gran plataforma i rodes de furgoneta i

es baixava fins al carrer Primer de Maig per tal d'acabar el procés de fabricació a l'antiga fusteria. Però com ja havia passat altres vegades, la nau es va quedar petita i l'any 1961 van decidir ampliar la fàbrica amb més naus a l'altra banda del carrer, l'actual Berenguer IV. Va ser aleshores que va passar a anomenar-se Indústries Bellaubí.

Un cop acabada la nau es va omplir de nova maquinària procedent de l'estranger. Van incloure-hi una secció d'envernissament i així van alleugerar la feina, ja que d'aquesta forma no havien de baixar cada cop a l'antiga fusteria. Durant tota l'època d'Indústries Bellaubí les naus van estar en contínua ampliació fins arribar a 14.000 m² de superfície construïda.

La construcció de les naus va esdevenir un problema per l'escassetat d'arena com a matèria principal per a la confecció de morter. Fins a aquell moment la demanda d'aquest material era molt limitada. Hi havia homes al poble que es dedicaven a porgar aquest material a zones properes a la

Sènia, però era impossible recaptar-ne la gran quantitat que necessitava la família Bellaubí. La solució va venir de mans d'uns monjos que van demanar permís a la Diputació de Castelló per a comprar el convent de Benifassà i instal·lar-hi una comunitat de monges. L'encarregat de l'obra era l'arquitecte belga Fran Alfons de Remy, cosí del rei Balduí de Bèlgica. Van obtenir permís de l'administració per explotar el barranc del Cervol i així aconseguir sorra per a fer morter i tirar endavant la reconstrucció del convent de Benifassà. Amb l'únic problema que es trobava l'arquitecte era amb la manera de transportar el material fins a Benifassà. José Bellaubí Sanz, aprofitant l'avinentsa, va oferir els seus propis tractors amb la condició de poder utilitzar ell també la grava per tirar endavant el seu negoci. D'aquesta forma es va arribar a una entesa entre les dos parts.

El material provenia del riu Cervol, on treballaven dos homes amb un gran porgador i una pala mecànica. Quan ja tenien suficient grava porgada, dos treballadors de Bellaubí anaven a recollir-la amb un tractor. Com que el matí era més llarg, feien el viatge al convent i a la tarda el feien a la fàbrica. Va ser així com després d'un any de dur treball van poder aixecar la nau.

Època de màxima expansió

A principis dels anys seixanta el meu besavi va donar totes les potestats als seus fills, José i Vicent. La producció de fusta dels Ports de Tortosa-Beseit no era suficient per afrontar la gran demanda que necessitava Indústries Bellaubí. L'any 1965 els germans Bellaubí van proposar al Sr. José Ferré muntar un magatzem de fusta al costat de la fàbrica, actualment anomenat les Eres.

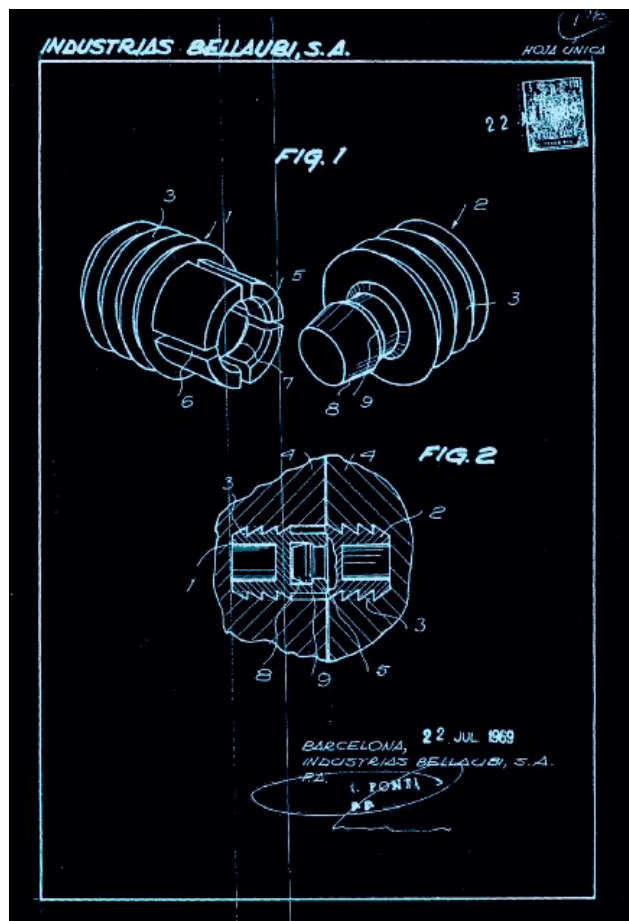
Construcció de les naus de BEXPORT. Any 1971.

"L'any 1965 els germans Bellaubí van proposar al Sr. José Ferré muntar un magatzem de fusta al costat de la fàbrica, actualment anomenat les Eres."

La condició era que, per una banda, l'empresa Bellaubí gastaria tota fusta que necessités i, per l'altra, el Sr. Ferré podria vendre materials a altres compradors.

L'any 1972 es tornen a trobar amb el mateix problema d'anys enrere: necessiten espai i han de construir un magatzem més gran als afores del poble, vora la carretera que comunica amb Ulldecona. Allí es van construir dos naus, a càrrec de la societat del Sr. Ferré i els germans Bellaubí. Van deixar un espai al mig per si algun dia havien de necessitar ampliar les naus. En total hi havia 6.000 m² de superfície construïda. Poc després van ser reabsorbides per Indústries Bellaubí i així va nàixer BEXPORT.

Antonio Michavila explica que cada dia que passava a la fàbrica era un invent, cada dia aprenia una cosa diferent i es meravellava més. La família Bellaubí ho havia d'inventar tot i investigar, ja que anaven tan avançats que no existia cap llibre on s'expliqués el que s'havia de fer per formar una empresa o per fer nous prototips de moble.

Esquema d'un dispositiu d'acoblament ràpid patentat per Indústries Bellaubí amb data de concessió 16 d'agost de 1970. Font: Inventos patentados en España.

José Bellaubí Roé, el meu avi, va ser qui va agafar la batuta en aquell moment d'esplendor. Ell sempre havia estat un home amb ganes de prosperar i amb idees molt avançades per a aquella època, fins i tot algú

podia pensar que estava boig. Amb aquest afany de progressar, va començar a fer més atractius els mobles. Va deixar una mica de banda la funcionalitat del moble per a centrar-se en els detalls i acabats de la fusta. Tot això ho va aconseguir afegint motllures o retalls de fusta de tota mena, ja fossin ondulats, amb relleus... Tots aquests detalls endarrerien moltíssim la producció dins d'Indústries Bellaubí, ja que d'aquesta forma els mobles necessitaven més dedicació. Aleshores va comprar un fàbrica inutilitzada que estava al terme de Rossell. La van utilitzar únicament i exclusivament per a fer motllures i així va nàixer Rossell Industrial. En aquesta empresa van treballar 20 persones aproximadament. Tot depenia de la quantitat de feina que hi havia a la nau principal. Tots els treballadors podien fer diverses feines dins de la mateixa empresa.

Com que la demanda va créixer tan ràpidament, van començar a exportar mobles a l'estranger: llocs com EEUU o, posteriorment, Abu Dhabi. Van intentar compaginar la demanda de la Península amb la de

Els germans Bellaubí treballant a la fàbrica.

José Bellaubí Roé i el seu pare, José Bellaubí Sanz, mostrant les instal·lacions d'Indústries Bellaubí.

l'estranger dins de la mateixa nau, però no va ser possible. Per a poder donar l'abast i cobrir el mercat estranger van haver d'habilitar una nau exclusiva per a l'exportació. En aquell temps no hi havia tants locals habilitats per a fer una fàbrica com avui en dia i tampoc hi havia temps per a ficar-se a construir-ne un de nou. Aleshores van aprofitar les naus que tenien a mitges amb el Sr. Ferré, com a magatzem de fusta, per a instal·lar-hi una fàbrica, ja completament mecanitzada per a exportar mobles a l'estranger. Aquesta empresa la van anomenar BEXPORT (Bellaubí Exportación). La nau principal d'Indústries Bellaubí no podia cobrir totes les necessitats que exigia l'empresa en el moment de màxima esplendor.

"Com que la demanda va créixer tan ràpidament, van començar a exportar mobles a l'estranger: llocs com EEUU o, posteriorment, Abu Dhabi."

A poc a poc, els mobles s'anaven fent més complexos i elaborats, la gent es feia més exigent i començaven a perdre la por a tot allò atrevit i diferent. Els detalls dels mobles cada vegada es feien més complicats i insòlits, i la fàbrica de motllures del terme de Rossell no donava l'abast. Aquest problema, com tots els que es presentaven en aquella època, va tenir solució. El meu avi, José Bellaubí Roé, va contactar amb una empresa valenciana, Plásticos Alegre, que es dedicava exclusivament a la fabricació de peces amb plàstic injectable. Aquesta empresa va fer societat amb IBE (Indústries Bellaubí) i així es va consolidar BEAL (Bellaubí-Alegre). La missió principal de la nova empresa era reduir les despeses que les motllures de fusta ocasionaven i alleugerar la fabricació en cadena. Les motllures plàstiques damunt del moble no es podien quasi diferenciar, ja que un cop envernissades entraven a formar part de tota la fusta del moble. BEAL primer es va instal·lar a un petit racó de la fàbrica principal però, com sempre passava en aquella època, es van haver de traslladar a l'actual carrer General Prim per culpa de l'escassetat d'espai. Era una de les empreses amb menys nombre de treballadors, ja que era majoritàriament mecanitzada. L'única feina que havien de fer era polir les motllures per a incorporar-les al muntatge en cadena.

L'imperi Bellaubí anava creixent d'una manera descomunal, com mai s'havia vist. Les modes canviaven i la tecnologia anava prosperant. Llavors va sorgir la moda d'incorporar ràdios a les capçaleres del llit. D'això s'encarregaven les petites empreses que es podien trobar al poble i es podien permetre fer unes 10 ràdios a la setmana, la qual cosa a Bellaubí li va servir de ben poc. L'any 1975 es van començar a fer una mitjana de trenta dormitoris diaris. Havien de buscar

una solució al problema de l'escassetat d'aparells de ràdio de què disposaven. La solució va venir de mans d'uns coneguts del meu avi, el Sr. Garriga i el Sr. Amat. Tots dos provenien de Barcelona i havien dedicat tota la seua vida a la reparació d'aparells electrònics. Aquestes senyors, juntament amb els germans Bellaubí, creen Electrónica Catalana. Aquests es van dedicar només a la fabricació de ràdios en un espai molt reduït de la nau principal, com totes les empreses de nova creació d'aquella època.

La demanda anava augmentant progressivament i es va arribar a fabricar una mitjana de quaranta dormitoris diaris i, com a conseqüència, necessitaven quaranta ràdios per abastir tota la producció. Però en aquest

moment es tornen a trobar amb el problema que els va perseguir durant tota l'època d'expansió a la família Bellaubí: l'espai. Electrónica Catalana es va haver de traslladar als afores del poble, on actualment trobem

Mobisenia. A diferència d'altres empreses que trobàvem dins la matriu d'Indústries Bellaubí, aquesta era l'única on treballaven únicament dones llevat dels dos socis, el Sr. Amat i el Sr. Garriga.

Després de la moda de les ràdios, en van aparèixer d'altres, com els despertadors, els mesuradors de temperatura...

D'esquerra a dreta, la Sra. Marisol Flores i la Sra. Maria Bellaubí en una sessió fotogràfica per a un catàleg de mobles d'Indústries Bellaubí.

Mitjans de transport durant l'expansió

Pel que respecta als mitjans de transport, abans de l'època d'expansió sempre s'havia transportat totes les mercaderies amb carro, ja que no havien necessitat mai sortir del municipi. Però a mesura que l'empresa anava creixent, van haver d'aprofitar tot allò que tenien i van haver d'habilitar un cotxe per transportar mobles. Antonio Michavila amb l'ajuda del meu avi, José Bellaubí, va tallar la carrosseria d'un cotxe, model Opel Capitán, el va habilitar amb fusta i altres materials per a poder transportar els mobles d'un poble a un altre. El trajecte més llarg que van poder fer va ser de la Sénia a l'Aldea.

Un dels camions de l'empresa, amb el xòfer Victorino Martí.

Fotografia de grup dels xòfers de l'empresa.

Als anys setanta compren una flota de quinze o vint camions per a poder transportar els mobles dins de la Península. Al poc temps que el mercat nacional comencés a fluir, es va presentar un problema: la dificultat de circular per les ciutats més importants en aquell temps, com eren Barcelona, Madrid, Sevilla... L'única manera d'estalviar temps i diners era comprar locals a les ciutats i utilitzar-los de magatzem. D'aquesta manera van sorgir les delegacions. La primera a aparèixer va

"Durant els anys següents l'empresa va continuar funcionant, però no amb tanta fluïdesa com en anys anteriors. L'imperi Bellaubí va continuar en peu fins que l'any 1988 es va enderrocar."

ser la de Barcelona. Això va requerir el trasllat d'alguns treballadors de Bellaubí cap a la capital catalana per a fer-se càrrec de les mercaderies. La segona a aparèixer va ser la de Madrid, amb quatre persones al capdavant. Paral·lelament va sorgir la delegació de Sevilla però, aquest cop, ja hi havia menys treballadors senienços. Per últim, van constituir la delegació de Galícia.

L'any 1979, el gran imperi va entrar en una època de davallada econòmica i es van veure obligats que fer suspensió de pagaments. No es va tancar l'empresa, però la van unificar tota dins d'una mateixa nau, és a dir, la nau d'Indústries Bellaubí. Van desfer-se de les delegacions de Galícia i Barcelona, però les de Madrid i Sevilla van quedar en peu juntament amb BEXPORT i BEAL. Per tant, les altres empreses es van unificar totes a la nau principal, però, a poc a poc, es van anar dissolent. Durant els anys següents l'empresa va continuar funcionant, però no amb tanta fluïdesa com en anys anteriors. L'imperi Bellaubí va continuar en peu fins que l'any 1988 es va enderrocar. Un accident de trànsit es va emportar la vida de José Bellaubí Roé, el meu avi, Orfelina, la meua àvia, i la seua filla, Ma. Carmen.

Activitats paral·leles al moble

L'empresa Indústries Bellaubí va anar creixent d'una manera descontrolada i el poble, al mateix temps, anava creixent a mesura que la indústria avançava.

Va arribar un moment que José Bellaubí Roé necessitava gent per a treballar a la seua empresa. Tot i que moltes persones dels poblets de la Tinença van baixar a la Sénia, no en tenia prou i, de vegades, algunes persones no tenien suficients coneixements per a realitzar totes

les activitats de la fàbrica. Llavors va recórrer a anar a buscar famílies arreu de la comarca i en especial a Castelló.

Una de les moltes vegades que va anar a buscar gent per a treballar, va arribar a un poble de Castelló. Allí va trobar el Sr. Antonio Hernández Pérez, cap de la família Hernández. Tenia 14

fills i els va proposar de venir a treballar a la Sénia i ells van acceptar. A la Vall d'Uixó, també va trobar el Sr. Luis Girona Bermejo, cap de la família Girona, que també eren una família nombrosa amb 15 fills i els va proposar venir a la Sénia a treballar. També va anar a Arnes (Terra Alta) i va portar per a treballar la família Estopinyà. En arribar al poble es va presentar un problema, no tenien mitjans econòmics per a pagar-se un habitatge. La solució va arribar de mans d'Indústries Bellaubí, més

El secretari provincial de Tarragona fent-li entrega de les claus de les cases per als treballadors a José Bellaubí.

Cases patrocinades per Indústries Bellaubí. Any 1974.

concretament del meu avi José Bellaubí Roé, que va manar construir 31 cases únicament i exclusivament per als treballadors.

A la família Hernández se'ls va assignar una casa, igual que a la família Estopinyà. A la família Girona se'ls en van assignar dos, ja que els fills eren més grans i no podien cabre tots dins d'una casa adossada. Va donar moltes facilitats de pagaments i també van rebre algun tipus de subvencions de l'Estat. Podríem comparar-les als habitatges de protecció oficial de l'actualitat. Cada casa adossada costava un milió de pessetes, que serien avui dia sis mil euros.

Després el meu avi també va construir un poliesportiu, actualment el camp de futbol del carrer Granada. El va construir per als treballadors, perquè no tot fos treball i poguessin gaudir del temps lliure. Després, aquestes instal·lacions van ser cedides a l'ajuntament.

Durant els anys 70, Indústries Bellaubí va ser l'empresa patrocinadora oficial de tots els actes a la Sénia, tant esportius com culturals.

Poliesportiu creat per José Bellaubí Roé.

Les dones dins l'empresa

En aquest treball, per una banda, volia fer un homenatge a Indústries Bellaubí però, per una altra, també volia fer menció de les dones que van treballar-hi. Tenia la curiositat de saber si la dona estava menyspreada en comparació amb l'home dins l'empresa. Per això vaig decidir fer una entrevista a un conjunt de dones

treballadores d'Indústries Bellaubí de diferents èpoques per a poder tenir més varietat d'informació. Dins l'entrevista, malgrat la falta d'organització a l'hora de parlar que van tenir les dones, vaig poder saber el paper que duïen a terme cadascuna d'elles dins l'empresa per poder així comparar-lo amb el dels homes. Les dones eren: Asunción Bel, Primitiva Mestre, Lola Termes, Dolores Caballer, Ma. Carmen Verge i Maria Bellaubí, germana del meu avi que, tot i no haver treballat com a operària de l'empresa, també em va aportar molta informació.

Dones treballant a la secció de xapa.

Asunción Bel durant els primers anys va estar al *sequero*, és a dir, allí on se separava la xapa de la fusta i es deixava assecar. Posteriorment, també va passar a formar part de la secció de premsat, apegava retalls de fusta a les tauletes de nit i polia la fusta, això sí, sempre manualment.

Un altra dona que va treballar era Primitiva Mestre, que va començar a la secció d'envernissat on ajudava uns homes a amuntegar les peces. També va formar part de la secció de muntatge i de xapa. Ella em va explicar que va treballar fins als seixanta anys i que, gràcies al meu avi, sobreviu econòmicament: "Jo sempre estaré contenta, perquè puc dir que he viscut de la jubilació que em van donar" diu la senyora Primitiva. Aquestes dos dones eren, de totes les entrevistades, les que tenien més anys d'antiguitat. La senyora Asunción em va dir: "Fèiem una feina d'homes! Els armaris eren enormes, els havíem de ficar damunt d'un carro i pesaven molt. Era una faena molt pesada". Però a mesura que els temps van canviar i l'empresa es va fer cada cop més industrialitzada, les condicions de les dones dins l'empresa van canviar favorablement, ja que les feines eren menys pesades i s'encarregaven d'aquelles tasques més delicades.

D'altra banda, les dones que van treballar durant l'època de més industrialització es van dedicar majoritàriament al vernís, a la xapa, al muntatge i, en algunes èpoques, a la instal·lació de llum en alguns complements per al moble. A la secció de xapa, s'encarregaven de cosir entre si les xapes i procurar que no es notessin els canvis

de color de la xapa natural: "No te pensos que era fàcil, que allò era una faenada! Que la xapa era molt treballada i donava molta murga!"

En el moment que vaig preguntar pel tema de les diferències entre l'home i la dona dins l'empresa, de seguida em van dir: "No hi havia diferències, només hi havia feines que les dones feien millor, com ara *lijar* o entapissar (...). Ells s'encarregaven més de la premsa o de la cisalla". També em va dir la senyora Primitiva que allí on hi havia dones, hi havia un home que en supervisava la feina.

Respecte al salari, les dones que havien començat a treballar abans, és a dir Asunción i Primitiva, em diuen que no hi havia diferències salarials entre treballadors del mateix estament. Dins l'empresa podíem trobar diferents càrrecs. En aquest sentit, elles eren ajudants. A diferència d'aquestes, entre les altres dones sí que hi havia diferències de salari: "A la nostra època sí que n'hi havia, de diferències en lo jornal, i no poques! (...)

Quan jo vaig entrar a treballar cobrava 100 pessetes a la setmana, i els últims anys que vaig treballar cobrava 600 pessetes setmanals, les hores extra a 25" explica la senyora Dolores.

"Les dones que van treballar durant l'època de més industrialització es van dedicar majoritàriament al vernís, a la xapa, al muntatge i, en algunes èpoques, a la instal·lació de llum en alguns complements per al moble."

Abans d'aquesta entrevista sempre havia pensat que a Indústries Bellaubí havien estat més sexistes a l'hora de dividir les feines, però aquest conjunt de dones treballadores m'ha fet veure que no, que realment, si ho mires amb atenció, t'adones que possiblement hi ha més diferències laborals avui dia en les empreses que durant l'època d'expansió d'Indústries Bellaubí.

Una fàbrica escola

Durant els anys setanta, és a dir, en el moment de més activitat industrial d'Indústries Bellaubí, molts treballadors de l'empresa van decidir emprendre una carrera professional pel seu compte i donar empenta a una empresa pròpia. He intentat buscar totes les empreses que van sorgir gràcies a Indústries Bellaubí però, òbviament, ha estat quasi impossible citar-les totes. Faré esment de totes les empreses amb els seus fundadors i l'activitat que duïen a terme.

Nom de l'empresa	Fundador/s	Activitat
CUVISAN	- Joaquín Curto - José Vives - Olegario Sanz	- Fàbrica de mobles
BESTMOBLE	- Tobias - Alberto Forcadell - Escote	- Fàbrica de mobles
Talleres Delmonte	- Navario Delmonte	- Automoció - Reparació de vehicles
Talleres Serrano	- Javier Serrano	- Reparació de maquinària per al moble - Cabines de pintura
Talleres Folch/Famayco	- Pedro Folch	- Maquinària per a la fusta
EMEDE	- Joan Sabaté - Jordi Marcoval - Alberto Marcoval	- Fàbrica de mobles, especialitzada en dormitoris
RAFERVIS	- Fernando González - Rafel Arasa - Vicent Tomás	- Fàbrica de mobles
BUSTPER	- Santos Bustos	- Fàbrica de mobles auxiliars
Lacados Michavila	- Antonio Michavila	- Lacats per a auxiliars del moble
Muebles Cima CIMA	- J. Alberto Cid - Martínez	- Tenda de mobles - Fabricació de baranes de fusta
LINEA MOBEL	- Joaquín Soldevila - Vicent Soldevila	- Fabricació de dormitoris
MOBLES GUARDIA	- Vicent Guàrdia	- Fàbrica de mobles
ANTAIX	- Federico Verge Gil - José Allepuz - Roberto Martí	- Fàbrica de mobles
MOBLES BENET EXPOSENIA ISABEL MIRÓ	- J. Antonio Benet	- Tenda de mobles
DAMA DECORACIÓN	- J. Manuel Moliner	- Tenda de mobles
VEMEN	- Lourdes Ventaja - Pedro Ventaja - Jose Mendieta - J. Antonio Ventaja	- Fàbrica de mobles

Imatge de la construcció de les oficines de la nau del carrer Berenguer IV.

Reunió dels caps dels departaments comercials d'Indústries Bellaubí. Anys seixanta.

Conclusions

Per acabar aquest treball faré un petit resum de la metodologia i el treball de camp que he realitzat fins arribar a les conclusions finals.

Partint de la hipòtesi, primerament, vaig intentar emmarcar Indústries Bellaubí fent una petita introducció econòmica, demogràfica i social de Catalunya i Espanya que va des del naixement del meu besavi, José Bellaubí Sanz, fins als últims anys d'Indústries Bellaubí.

Aquest petit marc teòric que vaig intentar desenvolupar m'ha servit per adonar-me que realment les èpoques d'esplendor d'Indústries Bellaubí van lligades a l'època d'esplendor del país. Per altra banda, els moments de decadència, tant econòmica com social, de l'Estat també es van veure reflectits en la indústria familiar.

Ja centrant-me en el cos del treball, la primera hipòtesi que em vaig formular va ser demostrar com el poble de la Sénia havia crescut de manera gradual gràcies a Indústries Bellaubí. Al llarg del treball he anat veient que sí, ja que a pesar de les condicions precàries en què es va començar a fundar l'empresa, la meua família va aconseguir fer créixer un imperi i de retruc, sense adonar-se'n, un poble.

L'empresa va començar a mans del meu besavi, José Bellaubí Sanz, com a aprenent d'una petita fusteria senienca. A poc a poc, ell va anar perfeccionant la tècnica i va decidir emprendre un negoci pel seu compte. A mesura que va anar creixent l'empresa va començar a ampliar naus i a tirar endavant una empresa que al poc temps seria regida pel meu avi, José Bellaubí Roé, i pel seu germà, Vicent. Pare i fills van aconseguir aixecar, quasi de zero, una empresa que en el seu moment va ser pionera en tots els aspectes, tant l'industrial com el de

l'emprenedoria. Respecte a la industrialització, durant els anys setanta era, possiblement, una de les empreses amb més recursos i amb la maquinària automàtica més avançada de tot l'Estat Espanyol. També cal remarcar que en els inicis, el meu besavi, tot i tenir mitjans econòmics precaris, sempre havia estat avançat. Des del meu punt de vista opino que el meu besavi tenia uns ideals progressistes que eren poc habituals en aquella època. I per altra banda, també penso que el meu avi tenia un afany emprenedor i que, segurament, en alguns moments li va ser complicat tirar endavant un negoci tan gran. La família Bellaubí es va dedicar durant tota la seua vida a tirar endavant un negoci i a progressar cada dia, no només de manera professional sinó de manera personal.

També vaig tenir en compte el procés d'industrialització durant totes les etapes d'Indústries Bellaubí. Els processos els vaig classificar en tres etapes: l'etapa més manual dels anys cinquanta, el començament de la industrialització dels anys seixanta i setanta i, per últim, el punt culminant de la mecanització automàtica dels anys setanta i vuitanta. En aquest petit estudi de la maquinària, m'he adonat de com va anar avançant l'empresa a l'hora de fabricar mobles, i com cada cop les coses s'anaven fent menys pesades i més rendibles. Centrant-me més en el paper del meu avi, José Bellaubí Roé, m'he adonat de tot allò que va fer pel poble de la Sénia, començant per donar més de tres-cents llocs de treball a un poble bàsicament agrícola, fer infraestructures d'oci no per donar només feina als seus treballadors sinó també per fer-los gaudir del seu temps lliure i, per últim, edificar cases per als treballadors que ell mateix havia anat a buscar per diferents llocs

de les rodalies per convertir-los en treballadors de la fàbrica. Tampoc cal deixar de banda tot allò que va fer per les associacions senienques i tot allò que va aportar al poble tant econòmicament com culturalment.

"Les èpoques d'esplendor d'Indústries Bellaubí van lligades a l'època d'esplendor del país. Per altra banda, els moments de decadència [...] també es van veure reflectits en la indústria."

José Bellaubí Roé saludant Francisco Franco, al Palau del Pardo, després de rebre un premi com a principal empresa exportadora de l'Estat. Any 1971.

Imatge aèria del complex de naus i oficines d'Indústries Bellaubí.

"T'adones que possiblement hi ha més diferències laborals avui dia en les empreses que durant l'època d'expansió d'Indústries Bellaubí."

Per altra banda, dins de la introducció també vaig anomenar les dones dins l'empresa. Era un tema que sempre m'havia fascinat, però que quasi no estava present dins les històries transmeses pels meus familiars, per això em va parèixer interessant dedicar una part del meu treball a parlar-ne. Des que em vaig plantejar aquest apartat del treball, sempre havia pensat que Indústries Bellaubí havia separat homes i dones, i que segurament les feines i el sou eren diferents per als dos col·lectius. Fins que em vaig reunir amb un grup de dones treballadores de l'empresa i de seguida em van dir que durant les primeres èpoques de l'empresa no hi havia cap tipus de separació per sexes, ni en la feina ni en el sou. Això va ser per a mi una gran sorpresa, i en aquestes paraules vaig veure reflectida una mentalitat encara més oberta del meu besavi a l'hora de tractar per igual a les dones i als homes. També cal dir que les dones que van treballar durant els anys setanta sí que van patir diferències, tant de sou com a l'hora de fer feines específiques dins l'empresa. Això ho podem associar a la societat conservadora del moment.

Indústries Bellaubí no va ser només reconeguda a nivell local i estatal, sinó també a nivell internacional. Durant els anys setanta es podien veure circular mobles de l'empresa arreu d'Estat Units i, més endavant, a Abu Dhabi, en aquella època paradisos desconeguts per a la majoria de gent. Va ser una empresa amb molt de renom i va rebre una gran quantitat de premis per ser considerada una de les empreses amb més empenta de tot l'Estat espanyol. A principis dels setanta va rebre un

premi de mans de Francisco Franco.

I per últim, vull remarcar la importància d'Indústries Bellaubí a l'hora d'animar, d'alguna manera, a fundar noves empreses dedicades al moble. Possiblement, aquest va ser un

dels factors clau que van aconseguir uns anys després que el poble de la Sénia es proclamés País del Moble.

Per a concloure el treball he de dir que aquest treball, tot i ser una assignatura obligada i en algunes ocasions pesada, el puc considerar un repte personal assolit, ja que sempre em sentiré orgullosa de l'imperi que la meua família amb pocs mitjans, al principi, i amb molt de coratge i valentia, en els últims anys, va poder construir en menys de dos dècades.

Tot i no haver pogut redactar tota la informació que les fonts orals m'han aportat, per culpa de la falta de temps i d'espai, sempre recordaré totes les anècdotes contades per tots aquells que van fer possible Indústries Bellaubí. Espero que fer aquesta petita pinzellada d'història familiar serveixi per a donar a conèixer tot allò que el meu avi, José Bellaubí Roé, va aportar al poble de la Sénia.

Agraïments

Vull començar donant les gràcies a totes aquelles persones que han fet que tiri endavant aquest treball, per a mi considerat com un repte personal assolit.

Primerament, a tota la meua família que m'ha donat suport en tot moment. En especial al meu pare, ja que aquest treball no hagués estat possible sense la seua ajuda i el seu suport constant.

Dono les gràcies al senyor Antonio Michavila, per la constant dedicació que ha tingut a l'hora d'ajudar-me a confeccionar el treball, d'aportar-me una gran quantitat de dades i, sobretot, per passar tantes hores amb mi

parlant sobre el passat industrial de la meua família.

No oblidó tampoc totes aquelles dones que m'han ajudat a fer un petit homenatge a la part femenina de l'empresa i, en especial, a la senyora Asunción, que m'ha aportat material de quan ella hi treballava.

Dono les gràcies també a totes aquelles persones del meu entorn, sobretot als amics que han estat allí sempre que he necessitat la seua ajuda. En especial a Marc Prades, per ajudar-me en tot el tema de material audiovisual. Sense ell no hagués estat possible recuperar tot el material enregistrat pels meus familiars.

També cal donar les gràcies a Marisa, la meua tutora, per

"Va ser una empresa amb molt de renom i va rebre una gran quantitat de premis per ser considerada una de les empreses amb més empenta de tot l'Estat espanyol."

ajudar-me durant tot el treball, per recolzar les meues idees, per orientar-me i, sobretot, per la paciència que ha tingut amb mi.

Sobretot també voldria fer menció a Òscar Miguel i a Pau Ortiz pel tema estètic del treball, i per totes les hores que li han dedicat.

Per últim, vull donar les gràcies a totes aquelles persones que van aportar el seu granet d'arena a Indústries Bellaubí i van ajudar a tirar endavant aquesta empresa.

Bibliografia

ALMUNI, Victòria; BALLESTER, Marutxi; ANDREU, Manolo (coord.) (2009). *La Sénia: societat i economia*. Benicarló: Onada Edicions (Biblioteca Cruïlla, 3).

D.D.A.A. (2004). "Homenatge a Indústries Bellaubí". *Lo Senienc*, núm. 275. La Sénia. pàg. 51-53.

D.D.A.A. (2004). "Indústries Bellaubí: Fàbrica de mobles i escola de moblistes". *Lo Senienc*, núm. 276. La Sénia. pàg. 16-18.

Annexos

PROCÉS D'INDUSTRIALITZACIÓ D'INDÚSTRIES BELLAUBÍ. ANYS 50-60

1. Descarregaven el tronc amb un polipast de 5 tones

2. Tallaven el tronc manualment amb una serra mecànica

3. Desenrotllaven la xapa amb un torn mecànic

4. Tallaven la xapa de fusta amb una màquina especialitzada, la cisalla

1.1. Deixaven assecat la fusta dins d'una cambra especialitzada

1.2. Tallaven la fusta per a fer l'estructura abans d'apegar la xapa

1.3. Pressa de l'estructura de fusta juntament amb la xapa, de la marca Sennerskov

5. Unien la xapa amb màquina anomenada Kupper, que funcionava amb un fil de plàstic ben calent, que era l'única manera d'apegar les diferents xapes

6. Tall a mesura de portes amb la màquina Attendorf

7. Es feien forats amb un trepant semiautomàtic de fabricació casolana (1962) fet expressament per a fer armaris

8. Procés de poliment, també semiautomàtic, amb la màquina Hessemann

9. Procés de patinar motlures i armaris, exclusivament manual

10. Per últim, l'envernissat, un procés també manual amb una pistola de copa, amb acabat de polièster

MOTLLURES

1. Donar forma a la fusta a través de la màquina Tupi

2. Procés de poliment manual

3. Envernissat manual amb una pistola de copa

MUNTATGE

DISTRIBUCIÓ

PROCÉS D'INDUSTRIALITZACIÓ D'INDÚSTRIES BELLAUBÍ ALS ANYS 60-70

MOTLLURES

1. Procés d'assecat de la fusta

2. Tall a mida de llisons de fusta

3. Raspallat de la fusta

4. Moidejat del llistó de fusta

5. Procés de poliment de la motllura

6. Envernissat de la motllura

TAULERS I XAPA

1. Xapa empaquetada, procedent d'una altra empresa

2. Tall de la xapa

3. Unió i repassada de la xapa

10. Túnel d'assecat del polièster. Automàtic

11. Procés de poliment de les peces

4. Encolat i premsat de la xapa

9. Envernissat

12. Muntatge

5. Tall a mida i xapat dels cantons. Automàtic

8. Laminat dels cantons

13. Verificació del mobles

6. Trepant automàtic d'unió

7. Poliment de la fusta de manera longitudinal i transversal. Automàtic

14. Enbalatge i emmagatzematge

15. Distribució dels mobles amb camions propis

16. Acabat del moble

PROCÉS D'INDUSTRIALITZACIÓ DE BEXPORT ALS ANYS 70-80: EXPORTACIÓ

1. Prensat de tauler de partícules amb paper *finish*, amb acabats amb simulació de xapa natural

2. Màquina automàtica de tall de taulers a mida

3. Tren automàtic d'aplatat i poliment dels cantons

4. Tren automàtic de poliment

5. Tren automàtic d'envernissat

B. Moble de bany acabat. Dissenyats especialment per a l'empresa nord-americana *Morgomery Ward*

A. Distribució de mercaderies amb destinació EEUU

EXPORTACIÓ ALS ESTATS UNITS D'AMÈRICA

EXPORTACIÓ A ABU DHABI

b. Dormitori acabat. Dissenyat especialment per als Emirats Àrabs

a. Distribució de mercaderies amb destinació Abu Dhabi

6. Tren d'assecat, per a poder amuntegar les peces

7. Secció de muntatge de peces soltes